

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 20/12

Meditaties: Deze meditatie staat ook online op https://youtu.be/6yNrl_2nSuY

Aankondiging van de geboorte van Jezus

Meditatie door ds Ernst Veen (predikant VPKB-Leuven)

Intro: Hoor het Woord (NLB 335)

Hoor het woord, hoor het woord,
Het woord van onze God:
Gerechtigheid brengt vrede voort,
Gerechtigheid brengt vrede voort.

Blyth

Tekst en melodie: Myra

Welkom, votum en groet

Allen van harte welkom op deze gezamenlijke onlinedienst van de VPKB-kerken te Leuven, Mechelen-Noord & Zuid en Vilvoorde. Nog steeds zijn er in onze samenleving en overal in de wereld, strenge veiligheidsmaatregelen van kracht om de klimmende coronacurves te stoppen. Het spreekt vanzelf dat ook de kerken, als deel van die samenleving, daarbij niet buiten schot kunnen en mogen blijven. Toch hopen we, met velen van u, verbonden te blijven via deze digitale weg van vieren, bidden, bezinnen en zingen. We lezen daarbij samen uit dat oude boek, de Bijbel, en zoeken daarin naar betekenis en zin voor ons leven hier en nu.

Onze hulp is daarbij in de Naam van de Eeuwige
Die hemel en aarde draagt,
Die trouw is tot in eeuwigheid
en nooit loslaat wat Zijn hand begon.

Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus, onze Heer.

Kyriegebed

Laten wij bidden voor de nood van deze wereld,

Barmhartige God,
Wij vragen U,
ontferm U over onze wereld,
Uw wereld, die in nood is.

In nood omdat mensen telkens weer ontsporen.
Telkens weer falen om te leven naar Uw bedoeling met de mens.

Want conflict en strijd, dat kan Uw bedoeling niet zijn.
Toch leven mensen zo onder de zon.
Oorlog en doodslag, zo heeft U het leven niet bedoeld.
Toch grijpen mensen telkens weer naar geweld.
Mensen op de vlucht, het klimaat onder druk
De corona-pandemie die al zoveel slachtoffers heeft gemaakt
dat kan Uw doel met ons leven toch niet zijn!?

O God, ontferm U

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 20/12

Want wat is dat voor bestaan,
waarin leed en onrecht aan de orde van de dag is?
Waarin honger en ellende onverminderd voortduren?
Waarin hemelgerende ongelijke verdeling van rijkdom
Niet afneemt maar toeneemt
Waarin spierballenmacht en het recht van de sterksten
De nieuwsberichten beheersen?
Waarin ziekte, pandemie en dood,
elke dag nieuwe slachtoffers maken?
Waarin aard-opwarming en milieuvervuiling
Het leven op aarde hypothekeert en bedreigt.

Ontferm U, o God, breng ons weer terecht,
leidt ons weer in het rechte spoor
van Uw bedoeling met de Schepping.

Om Jezus' wil, amen.

Glorialied: Een schoot van ontferming is onze God (NLB 158b)

Een schoot van ontferming is onze God.
Hij heeft ons gezocht en gezien
zoals de opgaande zon aan de hemel.
Hij is ons verschenen toen wij in
duisternis waren, in schaduw van dood.
Hij zal onze voeten richten
op de weg van de vrede.

Tekst: Huub Oosterhuis
Melodie: Antoine Oomen

Evangelielezing: Lucas 1: 26-38

²⁶In de zesde maand zond God de engel Gabriël naar de stad Nazaret in Galilea, ²⁷naar een meisje dat was uitgehuwelijkt aan een man die Jozef heette, een afstammeling van David. Het meisje heette Maria. ²⁸Gabriël ging haar huis binnen en zei: 'Gegroet Maria, je bent begenadigd, de Heer is met je.' ²⁹Ze schrok hevig bij het horen van zijn woorden en vroeg zich af wat die begroeting te betekenen had. ³⁰Maar de engel zei tegen haar: 'Wees niet bang, Maria, God heeft je zijn gunst geschonken. ³¹Luister, je zult zwanger worden en een zoon baren, en je moet hem Jezus noemen. ³²Hij zal een groot man worden en Zoon van de Allerhoogste worden genoemd, en God, de Heer, zal hem de troon van zijn vader David geven. ³³Tot in eeuwigheid zal hij koning zijn over het volk van Jakob, en aan zijn koningschap zal geen einde komen.' ³⁴Maria vroeg aan de engel: 'Hoe zal dat gebeuren? Ik heb immers nog nooit gemeenschap met een man gehad.' ³⁵De engel antwoordde: 'De heilige Geest zal over je komen en de kracht van de Allerhoogste zal je als een schaduw bedekken. Daarom zal het kind dat geboren wordt, heilig worden genoemd en Zoon van God. ³⁶Luister, ook je familielid Elisabet is zwanger van een zoon, ondanks haar hoge leeftijd. Ze is nu, ook al hield men haar voor onvruchtbaar, in de zesde maand van haar zwangerschap, ³⁷want voor God is niets onmogelijk.' ³⁸Maria zei: 'De Heer wil ik dienen: laat er met mij gebeuren wat u hebt gezegd.' Daarna liet de engel haar weer alleen.

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 20/12

Lied: O wijsheid, daal als vruchtbare taal (NLB 466: 1, 5, 6)

1. O wijsheid, daal als vruchtbare taal!
Het zaad verdort, de oogst wordt schraal,
op aarde plant het kwaad zich voort,
de waanzin voert het hoogste woord.
O kom, o kom, Emmanuel!
Verblijd uw volk, uw Israël!

5. Daag op, o grote dageraad,
licht aan, wij zijn ten einde raad,
verjaag de nacht van onze nood
en maak uw toekomst rozerood!
O kom, ja, kom, Emmanuel!
Verblijd uw volk, uw Israël!

6. Koning der volken, heers alom
en, eerste van de aarde, kom!
Gij hoeksteen, maak ons samen één,
verzamel allen om u heen!
O kom, ja, kom, Emmanuel!
Verblijd uw volk, uw Israël!

Tekst: Willem Barnard
Melodie: Thomas Helmore

Meditatie

Beste toehoorder,

Het evangelie van vandaag bepaalt ons bij het eigenlijke begin van Lucas' kerstvertelling. Zo lezen we in Lucas 1 dat de engel Gabriël, een bode van God, aan een jonge vrouw verscheen. Aan een meisje, zo staat er in de Nieuwe Vertaling. Haar naam horen we pas een zin later. Eerst horen we dat dat meisje is uitgehuwelijkt aan Jozef, een afstammeling van David.

Dus nog voor we de naam van dat meisje vernemen, klinken er eerst twee mannennamen: Jozef en David. Het lijkt er dus weer op, zoals zo vaak in de paternalistische tijden waarin de bijbel is geschreven, dat het woord aan de mannen is.

Maar daarmee, zoals u zult zien, zet Lucas ons op het verkeerde been. Want in het volgende gedeelte beschrijft hij een scenario waarin de mannen er even helemaal niet meer aan te pas komen. Door hen nu toch als eerste te noemen, valt het daarna des te sterker op dat zij, de mannen, in dit verhaal een ondergeschikte rol krijgen.

Hoe zit dat? Daarvoor volgen we even het verhaal. Daarin verschijnt de godsbood Gabriël aan Maria om haar te vertellen dat zij zwanger zal worden en een zoon zal baren die ze Jezus moet noemen. Een naam die betekent: God redt.

Maria reageert hoogst verbaasd: zwanger? Hoe zal dat gebeuren? En heel expliciet zegt ze dan: "Ik heb immers nog nooit gemeenschap met een man gehad?" Dat laatste wijst dus al heel nadrukkelijk op het buitenspel staan van de mannelijke potentie. Daarover straks meer.

De engel Gabriël antwoordt echter onverstoord: de heilige Geest zal over je komen en de kracht van de Allerhoogste zal je als een schaduw bedekken. Daarom zal het kind dat geboren wordt, heilig worden genoemd en Zoon van God.

Kortom, zo laat Lucas weten: de maagd Maria zal niettemin toch moeder worden van een kind.

Voor ons moderne mensen is dat een wonderlijk begrip, die maagdelijke geboorte. De kerkgeschiedenis heeft het ons daarbij ook niet altijd gemakkelijk gemaakt door vooral het echt maagd zijn van Maria te benadrukken, terwijl het daar niet om gaat. Waar het wel om gaat is dat de geboorte uit een maagd een beeld is, een stijlfiguur, om te verwijzen naar de leiding van God. Namelijk om het geloof te uit te drukken dat in die geboorte niet de mens, maar God aan 't werk is. Wat Lucas nog eens extra in de verf zet doordat hij in zijn verhaal de Godsbooden laat aankondigen dat de maagd Maria zwanger zal worden van de Heilige Geest.

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 20/12

Centraal staat daarbij dus niet het maagdschap van Maria, maar het geloof dat in de geboorte van Jezus God aan 't werk is.

Dat is ook de betekenis van het kerkelijke dogma van de zogenoemde “onbevleete ontvangenis”, al is die formule nergens in de bijbel terug te vinden en heeft die omschrijving ook veel misverstanden tot gevolg gehad. Door het zo te omschrijven heeft de kerk de deur eeuwenlang wijd open gezet voor een misplaatste minachting en preutsheid ten aanzien van de menselijke seksualiteit. Misschien had de kerk het beter als “goddelijke ontvangenis” omschreven. Want, nogmaals, dat is waar het in het beeld van die maagdelijke geboorte om gaat: om het geloof uit te drukken dat daarin niet de mens maar God aan het roer staat.

Ook in het Oude Testament bestaat zo'n stijlfiguur waarbij moederschap verwijst naar de leiding van God, namelijk als verteld wordt dat onvruchtbare vrouwen toch een kind krijgen. Denk bv. aan Sara, Rebekka, Lea en Rachel. Ook Lucas kende dat verhaalmotief van de onvruchtbare moeder, want hij wijst Maria op haar bejaarde en onvruchtbare familielid Elizabeth die niettemin toch een kind (en wel Johannes, de latere wegbereider van Jezus) in haar schoot draagt.

Hoe dan ook, in het geval van de geboorte van Jezus kiest Lucas het motief van de wonderbare geboorte, niet uit een onvruchtbare vrouw, maar uit een maagd. Het is daarbij zeer waarschijnlijk dat Lucas dat laatste motief heeft overgenomen uit de Griekse cultuur van zijn tijd.

Maar zoals gezegd, beide motieven, zowel het motief van de geboorte uit de onvruchtbare moeder als het motief van de geboorte uit de maagd-moeder, zijn literaire uitdrukkingen van het geloof dat in die geboorten niet de mens, maar God aan 't werk is. Waar Lucas dan bovendien nog nadrukkelijk aan toevoegt, wat bij het motief van de onvruchtbare moeders niet het geval is, dat de maagd Maria een kind zal krijgen door bemiddeling van de Heilige Geest, waarmee dus nog eens dubbel in de verf gezet wordt dat bij de geboorte van Jezus sprake is van dat niet de mens, maar God daar de hand in heeft.

En dat is nog niet alles. Want, zoals we reeds zagen, wat in die wonderbare geboorten ook opvalt is dat daar geen mannen aan te pas komen. Dat daarbij dus de mannelijke potentie en vruchtbaarheid buitenspel staat. En ook dat heeft iets te betekenen.

Daarbij gaat het niet om het buitenspel staan van de man op zich, maar om datgene waar mannenmacht in de bijbelse tijden en door alle tijden heen symbool voor stond en staat. Voor de cultus van kracht en potentie. Voor het recht van de sterkste. Voor het minachten van het zwakke en onmachtige. Voor de cultus van de macht om te overheersen en te overwinnen. Om oorlog te voeren en te onderwerpen. Voor de cultus ook van alle eigenmachtige menselijke potentie en vruchtbaarheid, waar God niet meer nodig is en waar dan dus God buitenspel wordt gezet.

Maar in dit verhaal kiest God volgens Lucas de onaanzienlijke maagd Maria uit om zijn messiaanse weg te openen. Dat wil zeggen: daar, aan 't begin van het evangelie, aan de grondlegging van een grootse messiaanse toekomst, treffen we geen mannen aan, geen supermacht of heldendom, maar een eenvoudige pretentieloze vrouw die, anders dan wat de mannelijkheid voorschrijft, zichzelf niet als mens poneert die eigenmachtig potent en los van God zijn gang denkt te kunnen gaan, maar als mens die zich ontvankelijk voor God openstelt en zich aan Hem onderwerpt en toevertrouwt. Tekenend daarvoor is het antwoord van Maria aan de engel Gabriël:

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 20/12

“De Heer wil ik dienen, laat er met mij gebeuren wat u hebt gezegd.”

Kort gezegd: zo houdt dit verhaal aan ons voor: wie God aan het werk wil zien, moet niet kijken naar de grootse en superieure hoofdlijnen van de wereldgeschiedenis, die vanouds opgeëist en geschreven worden door de mannen en de machtigen.

Nee, dit verhaal vertelt ons dat God van start gaat met gewone onaanzienlijke mensen aan de achterkant van de macht. Met vrouwen bv. die nauwelijks meetelden. Op wie de camera's niet op gericht stonden. Wier namen niet prijken op de voorpagina's van de kranten.

Kijk dus anders, zo laat Lucas ons vlak voor Kerstmis weten. Kijk niet naar de hoofd- en krachtlijnen van de grote wereldgeschiedenis, maar leer te kijken achter de schermen. Zoals bv. naar die onooglijke stal van Betlehem. Durf een andere kant op te kijken dan de camera's van de media. Kijk naar gewone mensen. Niet naar de uitvergrootte ego's, maar naar échte mensen. In hun heel gewone en eenvoudige leven. En kijk ook eens aan de achterkant van de geschiedenis. Niet daar waar de gespierde overwinningen worden geboekt, maar daar waar de klappen vallen en waar de onaanzienlijken thuis zijn.

Want dat zijn de plekken, zo leert Lucas ons, waar Gods aanwezigheid oplicht en zich aankondigt. Amen.

Lied: Als tussen licht en donker (NLB 452: 1, 2, 3)

1. Als tussen licht en donker
de tijd zijn stroom versnelt,
zijn wij in U verzonken,
ons hart raakt niet ontsteld,
Gij leeft en houdt de wacht,
wij hebben niets te vrezen,
de slaap zal ons genezen.
Gij waakt de ganse nacht.
in bloei staat elke plant.
Alleen de smalle doodszee scheidt
Ons van dat zalig land.

2. Die lange nacht, die winter
doorstaan wij met geduld;
wij leven ongehinderd,
de dagen zijn vervuld,
Gij hebt het woord volbracht,
dat feilloos staat geschreven
en keert niet ijdel weder.
Uw licht komt na de nacht!

3. O hemellichaam Jezus,
dat ieder mens verlicht.
Wij staan in U te lezen,
Gij zijt ons vergezicht.
De dageraad breekt aan,
Uw komst is niet te keren.
Wil ons de eenvoud leren,
leer ons Uw toekomst aan.

Tekst: Tom Naastepad
Melodie: Scheidt's Tabulatur-Buch

Dank- en voorbeden / Stil gebed / Onze Vader

Wij zullen God danken en bidden.

Barmhartige God,

Wij danken U voor het visioen van Uw Advent
Voor Uw belofte van het Beloofde land achter de woestijn
Uw komende Vrederijk
van heelheid en ware menselijkheid

Toch is het hier op aarde nog niet zover
Er is nog zoveel onvrede en gebrokenheid

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 20/12

Nog zoveel gewelddadigheid en spierballenmacht.

Daarom bidden wij U:

Wees met allen die leven
temidden van oorlog en strijd
ziekte en rampspoed
Wees met de vele vluchtelingen
Gevlucht voor nietsontziend geweld

En voor een rechtvaardig en humaan Europa, bidden wij U,
Een Europa met aandacht en gastvrij voor wie onderligt
En voor vrede wereldwijd
In Noord-Amerika, Wit-Rusland, Soedan, Syrië, het Midden-Oosten
En op zoveel plaatsen en plekken
waar de sterksten het recht voor zichzelf opeisen.

Ook bidden wij U om een schone aarde.
Dat wij mensen terugkeren van onze wegen
van roofoorlog en vervuiling,
van opwarming van de aarde
en uitputting van grondstoffen
Help ons zo te bouwen aan een wereld naar Uw bedoeling

Tenslotte bidden wij voor allen
Die ziek zijn, vermoeid, verzwakt, gewond of eenzaam
Schenk dan deze wereld het uitzicht op een nieuwe toekomst
op een aarde zonder gebrokenheid
zonder kwaad en ellende
zonder ziekte en pandemieën
zonder duisternis en dood.

Wil dan nu naar ons horen, o God,
als wij in stilte aan U noemen
alwat en alwie ons ter harte gaat.....

Wij vragen U, God, hoor naar ons
Gij die ons leerde bidden:

Onze Vader die in de hemelen zijt,
Uw Naam worde geheiligd,
Uw koninkrijk kome,
Uw wil geschiede,
Gelijk in de hemel, alzo ook op aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood.
En vergeef ons onze schulden,
Gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.
En leidt ons niet in verzoeking,
Maar verlos ons van de boze.
Want van u is het Koninkrijk
en de kracht,
en de heerlijkheid,
tot in eeuwigheid
Amen.

Verenigde Protestantse Kerk Leuven – Meditatie 20/12

Slotlied: Kom tot ons, de wereld wacht (NLB.433: 1, 2, 3, 4, 5)

1. Kom tot ons, de wereld wacht,
Heiland, kom in onze nacht.
licht dat in de nacht begint,
kind van God, Maria 's kind.

2. Kind dat uit uw kamer klein
als des hemels zonneschijn
op de aarde wordt gestel,
gaat uw weg zoals een held.

3. Gij daalt van de Vader neer
tot de Vader keert Gij weer,
die de hel zijt doorgegaan
en hemelwaarts opgestaan.

4. Uw kribbe blinkt in de nacht
met een ongekende pracht.
Het geloof leeft in dat licht
waarvoor al het duister zwicht.

5. Lof zij God in 't hemelrijk,
Vader, Zoon en Geest gelijk,
nu en overal altijd,
nu en tot in eeuwigheid.

Tekst: Martin Luther
Melodie: Ehrfurt 1524

Heenzending en Zegen

Gaat dan allen op weg, in deze wereld,
In verwachting zijnde van de geboorte van de Vrededorst,
dragende de zegen van God, de EEUWIGE

DE EEUWIGE
ZEGENT U EN BEHOEDT U

DE EEUWIGE
DOET ZIJN AANGEZICHT OVER U LICHTEN EN IS U GENADIG

DE EEUWIGE
VERHEFT ZIJN AANGEZICHT OVER U EN GEEFT U VREDE.

Amen

